

RELIGIO.

KATHOLIKUS POLITIKO-EGYHÁZI ÉS IRODALMI LAP.

BUDA-PESTEN, JUNIUS 19. 1851.

70.

HARMADÉVI FOLYAM.

Megjelenik e' lap hetenkint háromszor: kedden, csütörtökön és vasárnapon. Az előfizetési díj félévre postán 6; helyben 5 frt p. p. — Klófizethetni minden postahivatalnál, Pesten a' szerkesztőségénél (Zöldfa-utca, 319. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében.

TARTALOM : Betekintés némelly mult századi tervekbe. — Egyházi tudósítások. — Politikai szemle. — Vegyesek. Missio-tudósítások.

Betekintés némelly mult századi tervekbe.

E' sorok' t. olvasóinak nagy része ismeri a' pesti középponti papnöveldek azon folyosóját, mely nyugotról keletre fekvő irányban első emeleten a' hittudomány' tarárainak találkozási helyül szolgál, midőn a' tanórát megelőzve, mielőtt a' zöld asztalhoz ülnének, egy két barátságos szót váltanak. Itt voltunk egy kedves emlékezetű téli reggel, 's fölalá tapodtuk a' felejthetlen paulinusok' hült nyomait, midőn a' nagytudományu, 's honi dolgainkban jártas Szilasy tanár ur hozzám ilyen kérdéssel fordul: „Mit tudnak önök-nél azon országos társulatról, mely Maria-Therezia' dicső országlása alatt honunkban a' főnemések között a' kath. vallás' terjesztése- 's védelmére keletkezvén, ügyködésének középpontjaul Dömölköt a' benedekrendi apátságot választotta? Meg kellett gondolnom, hogy mit feleljek, és azért a' kérdést áriatlanul ismételttem. Végre körülbelől ez volt válaszom: mit én tudok róla, azt nagyon röviden elmondhatom, mit pedig más rendtársaim tudnak, annak majd lassankint végire járok. Erre t. Szilasy tanár ur legelőször értesített az említett társulatról bővebb leírásáról Fleury egyházi történelmé' folytatásában, jelesen annak illy című kötetében: „Claudii Fleurii abbatís Historia ecclesiastica a R. P. Alexandro a S. Joanne de cruce, ex provincia bavarica carmelita discalceato, olim s. Theologiae ac SS. Canonum Lectore continuata. Continuationis tomus 63-us, seu in ordine tomus 78-us, ab anno Christi 1743. usque ad annum 1745. Augustae Vindelicorum 1790.“ E' könyvnek elolvasása után rend- és tájviszonyaimnál fogva sejtennem kellett, miszerint a' szerző e' tárgynak olly modoru előadásával, mikép azt közölte volt, sok jelenkori magyarnak, nevezetesen a' dunántuliaknak is, alkalmasint meglepő ujságot mond. Száz év előtt tehát létezett volna már Magyarországon világi nemesekből és egyháziakból szerkezett tekintélyes kath. egylet, mely a' szentséges pápa és apostoli király' felséges kedvezései által támogatva, a' kath. hit és egyház' javát nagyban átkarolta volna! Ki nem szeretné hithideg korunknak fölmelegítésére a' lelkeseket felbúvólni sirjaikból? De már lássuk kivo-

natban, mit ír róla Fleurynek folytatója a' tudós magyar születésű carmelita, azután nyomozzuk ki, a' mennyire birjuk, az ügynek valódi mivoltját. „Midőn, úgy mond, a' felséges Mária Therezia királynénak, nemkülönben a' cseh, magyar, és osztrák püspököknek tudomásukra esett, hogy a' nemkatholikusok valásuk' védelme és felekezeteik' gyarapítása végett svéd, dán és más országokban társulatokat állítanak, és a' legtávolabb tartományokba térítőket küldenek: a' többek közül Paulucci Camill az apostoli székek bécsi követe, és a' szent Györgyről nevezett Adolf (Groll) győri püspök egy olly szent társulatot indítványoztak, mely sz. József és borromei sz. Károly védszenteknek a' dömölki egyházban tisztelete mellett a' nemesek' kitünőbbjeiből keletkezvén, azt tűzné ki czélul: hogy a' kath. hitet minden adandó alkalommal törvényes uton és módon védelmezi. E' társulatot a' királyi helytartótanács ő felségéhez intézett alázatos fölterjesztésében, mint hasznos, diszes, jámbor társulatot ajánlotta volt, a' pápa pedig XIV. Benedek különféle szabadalmak- és egyházi kedvezményekkel ruházta fel. Ugyanazért az apostoli követ hatalmat adott ezen egyletnek az ő követsége' körében bárhol teendő terjesztésére, minden érseket, püspököt és helybeli rendes hatóságot megkeresvén az iránt, hogy ezen üdves munkára segédkezet nyujtsanak. Ezen annyira dicsért és üdves társulatról több gróf, báró és lovag, nemes és királyi tanácsos lön tagjává; más tudnillik mint nemes abba be nem léphetett; mert a' társaság' czéljának elérésére az előkelőbb nemesek legalkalmasabbaknak találtattak, ugymint kiknek hivségét, erélyét, tevékenységét, bizalmát sz. István első király is főleg dicséri, és őket a' hon' védőinek, a' gyengék' oltalmazóinak, az ellenség' meggyőzőinek, és az országok' terjesztőinek nevezi.“

A' társulat' szabályaiból, mikép az idézett könyvben előadatnak, a' következőket írjuk ide: „Főczélja a' társulatról az igaz hit' terjesztése 's védelmezése, és ez által a' haza' boldogságának új sikerdus előmozdítása; a' másodrendű czél pedig a' király és haza' biztosléte eszközésében áll. Ez okból a' társulatba felvett tagoknak az igaz hitet törvényes eszközökkel védelmezni, 's a' királyi felség és fenséges örökösei

íránt rendithetlen hűségüket, ha a' körülmények úgy kívánnák, vérükkel is bebizonyítani szent kötelességük; azért bárkinek bármily gonosz és lázongó szándokát, mennyire rajtuk áll, annak, kit illet, idején fölfedezni tartoznak. A' társulat' tagjai, mennyire dolgaik engedik, naponkint olvassanak valamit a' vitatkozási és lelkitanból (de doctrina polemica et spirituali). Másokat Isten' igéje olvasása- 's hallgatására legüdvösebb indokokkal serkentsenek. A' tanítás- és tanulásbani egyezés végett Bellarmin bibornok keresztény hittanát (libellum doctrinae christianae) mindenkinek ajánlják, melly könyvecskének használatát a' nem rég kibocsátott pápai bulla is a' befoglalt legnyomósabb okokból minden egyházi megyében megparancsolja. A' társulat' tagjai azon lesznek, hogy az ifjuság az iskola-mesterek, szülők és azok által, kikre az efféle kötelesség hármlik, a' kath. hit' elveiben ne felületesen, hanem alaposan oktattassék. Alkalmat keresnek, vagy az önként előfordulót felhasználják, hogy eretnek alattvalóik-, rokonik-, szomszédaikra és ismerőseikre sikeres befolyást gyakoroljanak, de kellemes modorban, a' kath. igazságokat alaposan előadva, az ellenvéleményeket megczáfolva, felekezetük iránt előbb aggályt, majd kételyt ébresztve, azokat, kik az igazság' megismerésére hajlandók, megdicsérve, védve és jótéteményekben részesítve, a' makacsoktól pedig a' kedvezést és kegyeletet megtagadva, vagy egy időre elvonva, 'stb. Az eretnek, veszélyes, kétértelmű, botrányos, továbbá a' hit, pápa, király, országnagyok, hatóságok és jó erkölcsök ellen intézett beszélgetéseket szerényen félbeszakasztják, megczáfolják, vagy tekintélyöknél fogva eltiltják. Szent József és Károly' példáit követni serénykednek, ünnepnapjaikat megüldöndök, a' szentségekben többször részesüldöndök, különösen minden hónapban lelkismeretüket a' szentgyónás által megtisztítva az Ur' asztalához is járulandók. A' tévelygők' felvilágosulásukért és igaz hitre térésökért mindennap legalább egy miatyánk- és üdvözlétet imádkoznak, és egyéb illy istenes gyakorlatokat végeznek. A' társulat' működési helyeül választott dömölki szentegyházat legalább némelykor meglátogatják, hogy kivált az arra kijelölt napokon a' romai pápa által engedett különös bucsukban részesülhessenek. A' romlodozó egyházakat, mennyire lehetséges, kijavítani az oltárokat felszerelni, szent öltönyökkel ellátni, az Isten' házána disztét nevelni, kegyes alapítványokat tenni, és lelkészeket állítani iparkodnak. Hogy az ifjuság a' szülők' öröme, az álladalom' javára, a' király és haza' hivatalai- és szolgálatára czélszerűen növekedjék, annak az erény- és tudományokbani oktatását a' legjobb tanítókra bizzák; mivére legtanácsosb lenne, ha legalább azok, kiknek tehetségeik engedik, az ifjakat magán oktatás végett Dömölkre küldenék, hol a' magán falak közt, távol minden veszélytől, az isteni félelemben, a' jó és mivelt erkölcsökben, és a' negyedik nyelvtani osztálytól kezdve a' természet- és történettudományban, földrajzban, törvénytudományban, egyházi és polgári honi jogban, franczia, olasz, német nyelvekben 's egyéb hasznos művészetben oktatnának;

mert az ifjuság' jó nevelésétől az egyes családok és az egész haza' boldogsága függvén, a' nagyobb családok' miveltsége a' közjóra nézve legnagyobb fontosságúnak tekintendő. Ezen magán oktatás jelen 1744-dik évi mindszentek' ünnepén veszi kezdetét. Tartoznak a' társak az elnök iránt illő tisztelet- és engedelmességgel viseltetni. A' nemes társak' becsületét, ha talán jó híruk veszélyben forogna, kölcsönösen védeni. Mindazt, a' mi a' társaság' hasznára válhatik, az elnöknek tudtul adni. Becsületes és jámbor tettek' példáival másokat követésre buzdítani. Az önmaguk és mások által, Istenért, vagy a' hit, király és haza' javára véghezvitt dicső tetteket a' társulat' főbiztosával közölni, ha például valaki veszélylyel járó megbízásokra vállalkozott, ha az erény' kitűnő példáit adta, sebeket, fogságot és vagyonvesztést szenvedett, ha szentegyházakat, oltárokat épített, vagy kijavított, eretnekeket az igaz hitre térített, lázadásokat lecsendesített, a' királyt és hazát fenyegető veszélyeket idején annak, a' kit illet, fölfedezett, foglyokat kiváltott, 'stb. Kötelesek továbbá a' tagok minden elhunyt társért három szent misét hallgatni és följánlani, vagy valamely szegény által, némi alamizsnát nyujtva neki, hallgattatni és följánlattatni, azonkívül a' De profundis zsoltárt elmondani. Ha pedig az elhunytak' lelkeinek üdvéhez többel is akarnának járulni, úgy az évenként tartandó gyászmisére a' dömölki egyháznak valami alapítványt tehetnek, hasonló lelki haszonban maguk is részesüldöndök. A' tagok aranyozott csillagot hordoznak mellükön sz. József és Károly képeikkel; mivel pedig ezen diszjel csak nemesnek és katolikusnak adatik, az által a' nemes a' nemnemestől, tévelygő a' katolikusától megkülönböztetik. A' csillag-diszjelért hat aranyból álló díj jár. E' diszjel, midőn valamely tag meghal, a' főbiztosnak visszaküldetik, hogy a' megholtért a' dömölki szentegyházban gyász-istentisztelet tartassék. A' társulat' igazgatását a' nagyelnök viszi, jelenleg nagyméltóságú gróf Eszterházy József országbiraja, ki mellett van négy segéd (assistens), azután a' dömölki apát mint örökös főbiztos, egy titkár, és annyi tanácsnok, mennyi a' nm. elnöknek tetszik. A' csillag' kiosztása örökké a' dömölki apátokat illeti, kik egy-szersmind az elhunyt tagokért a' gyászmisét tartani kötelesek, miért is a' diszjelekért járó díjakat ők huzák, az egyebek iránti rendelkezés az elnököt és többi tisztviselőket illetvén; a' felvétel pedig a' főbiztos' aláírása mellett az elnökhöz tartozik. Minden társulati tag' jól viselt dolgai egy erre szánt könyvbe vezetettek, és utóbb a' társaság' történetkönyvébe iktattatnak. A' társak' czimerei a' dömölki egyházban felfüggesztettek, vagy lerajzolva az anyakönyvbe vezetettek. Ennyit az egyet'szabályaiból és szerkezetéből, mellynek becsületes megtartása a' hittedést nagy sikerrel megindithatta volna, ha kivált teljesül, mi a' szabályok' végén áll, hogy alig lesz egy igazi kath. nemes, ki legalább egy tévelygőt évenként meg nem térítene; lehet pedig a' társak' száma 3000, tehát évenként 3000 lélek tér meg.

Ezen kivonat mutatja, milly üdves leendett a' társulat a' mult század' második felének messze előzőlő vallástalansága ellen; milly jókor pótolhatott volna több mint egy hézagot, melly a' jezsuiták, és növendéki testvéretek' feloszlása után a' magán és iskolai nevelés' körében feltűnedezett; különösen pedig, milly gyengéden ápolta volna az ország' nagyjainak katholicus szellemét, és az egyház iránti részvétöket, melly a' közjóra kimondhatlanul boldogítólag hat; midőn ellenben a' „felülről lesugárzó rossz példák a' hit' erejét napról napra gyöngítik,“ mint ezt a' „Religio“ 65-dik számában híven ecsetelé Kovách M. A. Mi volt e' társulatnak eredete, hol vannak működésének nyomai, mikor és mi okból oszlott el, avagy összeállott-e valaha a' türelmes papiron kívül? olly kérdések, melylyekre világot deríteni elég érdekes feladatnak látszék, és elég jónak, hogy a' vett biztatások' folytán felkutatásában buvárkodnánk. Egyelőre érthetlenné tetszett előttünk az a' körülmény, miszerint, ha valaha illy társulat működött, még Dunán túl is, hol neki az első pályatér és székhely tulajdonittatik, az élő hagyományból végkép elenyészett. Bejártuk gyakran kedves Pannoniánknak ezen áldott részét szélitiben hosszában; különösen Dömölkön*) és környékén, hol a' híres nedvü Somlyó és vulkánszerű Ság rideg hegyei a' termékeny rónán olly regényesen uralkodnak, sokszor kedvesen időztünk, a' vidék' tudós férfialival társalogtunk, tőlük sokat tanultunk: azonban illy fontos, és messzeágazó hatálylyal működött társulatról senki nem tett említést. Annál több az ok legalább poros irczák-ból tisztára jönni, ha lehet, az iránt, mennyit nyom az idézett külföldi munkának előadása a' történeti igazság' mérlegében. Nincs érintetlenül a' társulat honi könyveinkben is, ámbár Lányi és Pauer' jeles pályamunkáiban, hol nagyon a' maga helyén volna, hiában fürkésztek. Korabinskynak földirati német szótárában, melly Pozsonyban 1786. jelent meg, „Dömölk“ czim alatt ez áll: „1744-ben itt egy nemes társulat alapított a' katholika hit' gyorsabb terjesztésére. Tagjai csillagot hordoztak mellükön, mellyért 6 forintot (aranyt kell vala mondanía) fizettek. E' czél' eszközlésére különféle polemiko-katechetikus könyvek jelentek meg, mellyekről az ismeretes Senger bővebben ír az ő tudósításaiban a' magyarhoni protestansok' állapotáról.“ Vályi András, Magyarország' leírásában 1. köt. Budán 1796., mint látszik, csak Korabinskyból vette át ezen még rövidebb tudósítást: „1744-ik esztendőben itten (Dömölkön) egy nemes társaság állítottatott vala a' romai katholika hitnek terjesztése végett.“ Mind a' kettő még mult századi író, kik tehát elég közel álltak a' vállalat' korához. Több eredménytelen nyomozások után az egész ügy-

nek eredeti szárait csak a' pannonhegyi levéltárban sikerült feltalálni, nagyszámu foszlányban ugyan, de még sem annyiban és ollyanban, hogy a' főlebb elsorolt kérdések teljesen megoldathatnának. A' tudós levéltárnok ur' közléséből jószívü pannonhegyi rendtársaim fáradságos szorgalommal lemásolták a' csupa latin vagy német irományok' egy részét, a' többiből pedig kivonatot készítettek. Itt tehát ezen adatok' nyomán adjuk némi ismertetését azon kath. együletnek, mellyet a' historia érettebbnek rajzolt, mintsem ezen kutatók szerint valóban megérhetett. (Folytatjuk.)

Márkfi Samu,
sz. Benedek rendéből.

EGYHÁZI TUDÓSÍTÁSOK.

Magyarország.

Pécs, jun. 13. Mint örültek a' tanítványok látván Jézust a' föltámadott mestert, ugy örültünk mi is, midőn a' hét hónapokig nem láthatott herceg-prímásunkat, felejtethetlen kegyes atyánkat mai nap körünkben tisztelhetni ritka szerencsénk volt. Mint szarvas kívánczik a' friss forráshoz, ugy óhajtottuk, 's vártuk a' kegyes atyának minden perczen megérkezését, jól tudván, hogy saját kegyes szavai szerint — szeretetének a' növendékpap-ság legzsengébb 's egyszersmind, hálásan legyen mondva — kedves tárgya: „vos estis pignora, gaudium, corona cordis mei“; de dolgainak fölhalmozott sokasága miatt — mint emlité is ő hűsége, csak ma örvendezteté meg a' papnövelde magas jelenlétével. De valamint kimagyarázhatlan volt örömünk, látván urunkat, édes atyánkat közöttünk, 's örvendetesen hatott zsenge kedélyünkre, midőn ajkai a' szokott kenettel teljes tanításra megnyitak: ugy határtalan lön szomorúságunk, midőn arról is értesített, hogy mostani nálunk léte ő hercegségének legutolsó! E' gondolattal kibékülni nem tudunk. Atyánk volt ő, nem urunk; tiszteltük, szerettük, nem féltük; az illetőknek pedig nem csak buzgalmas és gondot viselő főpásztor, hanem valódi barátja. Ezer bocsánat ezen kitérésért! erről a' mienkéhez hasonló avatlan tollnak nem lehet itélni, tegye azt más, ki erre jobban föl lehet jogosítva, mint mi, kik az egyháznak legalsóbb lépcsőjén állunk. Mi e' sorokban csak zálogát tesszük le egy részről azon örömmel, mellyben kedves jó atyánknak minden izbeni nálunklétekor részesültünk; más részről azon fájdalomnak, mellyel szívünk — nem sokára történendő végbucsúja' hallásánál esordultig megtölt. Szilárd bennünk azon — egyedül vigasztaló — meggyőződés, melly szerint ő hercegsége leghivebb fiairól akkor se feledkezendik meg, midőn őtet az Ur körünkbe végkép elhivandja. Addig is adja a' jó Isten, hogy ő hercegsége szomoru hajlékunkat többszöri magas látogatásával szerencséltesse, örvendeztesse; mi pedig rendületlen hívségü fiai most, és azután is, Istent érette imádni szent és édes kötelességünknek tartjuk.

A' pécsmegyei növendék-papok.

Erdély.

Gelencke (Háromszék), jun. 4. Ha a' „Religio“ t. olvasói, a' magyarhoni anyaszentegyház' e' végrészeckéjéről keveset, vagy épen semmit se tudnak; annak oka

*) Dömölk alatt ezen egész tárgyalásban az apátság' székhelye értetik, melly hajdan az ugy nevezett Pór-Dömölkön volt, most pedig az egy óranegyedre eső Kisczell, bucsujárásoktól ismeretes városkában van, de nevét most is Dömölkéről viseli. Mind a' kettővel határos Nemes-Dömölk falu, mind Vas vármegyében Szombathelytől Pápára vivő országúton.